

Stvoření

Rudolf Hauschka

Aby byl následující výklad lépe srozumitelný, pokusím se nyní uvést některé aspekty objasňující příběh stvoření. Biblická *Genesis* je kniha moudrosti, poskytující o stvoření důležité údaje. Tyto dokumenty však dnes již nejsou dostatečně srozumitelné, zvláště v současných překladech, které jejich prastará slova reprodukují, aniž by jim rozuměly. Kromě toho dnes člověk nemá k těmto dokumentům přístup, protože je odmítá jako dogma založené na víře. Lidé dnes už nechtějí věřit, nýbrž vědět. Avšak i dnešní hypotézy o vzniku světa jsou zcela neuspokojivé. Mluví se o spirálové mlhovině, která prý je příčinou vzniku planetární soustavy a z níž prý vzešla celá naše sluneční soustava; to je ještě vcelku srozumitelné. Ve školách se ukazuje, jak se kapka oleje plovoucí na vodě rozdělí na několik menších kapek a obíhá kolem jednoho centra, jakmile učitel míchá skleněnou tyčinkou; nezodpovězena při tom však zůstává otázka učitele míchajícího ve vesmíru. Obtížnější je už nalezení odpovědi na otázku vzniku života na takto vzniklém zemském tělese; a kde chybí pochopení, tam se v pravý čas dostaví příslušné slovo: samozplození. Toto „samozplození“ si lidé představují velmi zmateně, avšak doufají, že jednoho dne se zvláštním uspořádáním atomů, molekul a nově elektronů podaří uskutečnit vznik života. Jiné hypotézy odvozují život na Zemi z kosmu, odkud měly být zárodky přineseny na Zemi prostřednictvím meteoritů. Myšlenku stvoření vycházejícího z hierarchie božsky duchovních sil nacházíme jen u několika málo osvícených duchů. Oficiální astronomie se naopak utápí v představě nezměrnosti prostorových a hmotných entit a mluví o Zemi jako o zrníčku prachu, na němž je člověk bezvýznamným mikrobem. Že by však člověk mohl stát v centru stvoření a že by celé stvoření mohlo být uvedeno na scénu kvůli němu, tento předpoklad - třebaže se zdá být podložen náboženskými dokumenty - je naší epoše velmi vzdálen.

Duchovní věda Rudolfa Steinera uvedla v tomto směru mnoho významných údajů. Na to by někdo mohl říci: Už zase máme něčemu věřit! - Tak tomu ale není. Rudolf Steiner sám svým žákům často naléhavě kladl na srdce, aby mu nevěřili, ale aby jeho údaje ověřovali. Uvedl také metody, jak lze něco takového provádět.⁸

Přírodovědeckou epochu bychom mohli nazvat epochou hypotéz. Údaje Rudolfa Steinera by tudíž bylo klidně možné akceptovat

jako pracovní hypotézy, jak je to ve vědě běžné. Denně se přeci dostáváme do situace, že musíme věřit věcem, které si nemůžeme ověřit. Celý moderní přírodovědecký vývoj musíme prostě věřit odborníkovi; proč bychom neměli údaje odborníka v duchovní vědě přijmout přinejmenším jako pracovní hypotézu?

Osud každé hypotézy - ať už se hypotéza potvrdí, nebo ne - závisí na tom, přináší-li plody v životě. Půjde-li čtenář životem s následujícím výkladem, pozvolna se ukáže, že na otázky života bude nalézat uspokojivé odpovědi; a časem může dospět k přesvědčení, že nejde o pouhé hypotézy, ale mnohem spíše o reality. V tomto smyslu nechtě je následující výklad chápán.

To, co Rudolf Steiner na tom nejširším základu duchovně-vědecky rozvádí v knize *Tajná věda v nástinu 1*, bych krátce vyložil v obrazech:

Podíváme-li se na akt stvoření či zrodu nějaké myšlenky, můžeme na umělci i na vynálezci, ale stejně tak i jinde v každodenním životě pozorovat, že taková myšlenka vnitřně roste, člověk ji dlouho nosí v duši, až nakonec dozraje natolik, že může být objektivně zována mimo duši - u malíře v obraze, u básníka v básnickém díle, u vynálezce v praktickém činu a u nás samotných ve významném životním aktu, který naší existenci propůjčí smysl. Rudolf Steiner líčí, jak to na počátku stvoření byly nepředstavitelně vznešené bytosti, které křesťanská terminologie nazývá trůny neboli duchy vůle. Tyto bytosti uchovávaly jednu kosmickou myšlenku, ideu, a sice ideu člověka. Při tom si nesmíme představovat dnešní nedokonalou lidskou bytost, nýbrž člověka jako věčnou entelechii v její

dokonalosti. Tyto bytosti dlouho nosily tuto ideu člověka ve své ohnivé volní podstatě. Když se naplnil čas, objektivizovaly svou ideu člověka v bytosti, do níž vložily svou vlastní ohnivou substanci; to byl první zárodek člověka, pra-pra-pra-Adam. V orientálních školách moudrosti se nazývá Adam Kadmon. Bylo to ohnivé vesmírné těleso, které Rudolf Steiner nazývá starý Saturn. Saturn proto, že jeho prostorové rozpětí sahalo až do sféry, jejíž hranice vyznačuje dnešní planeta Saturn. Kdybychom tímto vesmírným tělesem mohli cestovat se svou dnešní smyslovou ústrojností, dokázali bychom jeho existenci vnímat jen na základě tepelných rozdílů; této dávné planetě bychom mohli připsat organizaci izoterm. Náš dnešní tepelný organismus je dědicem tohoto starého Saturnu. Každý ví, že měří-li se lékařským teploměrem teplota za uchem, orálně, axilárně nebo rektálně, zjistí se distinktní diference. Na lékařských fakultách už dnes existuje obor, který se zabývá rozčleněním lidského tepelného organismu podle izoterm.

Tento starý Saturn však nebyl od prvopočátku takovýmto fyzickým tepelným tělesem, ale nejprve byl vesmírným tělesem sestávajícím z duševního tepla, volního ohně, a celá vývojová fáze tohoto starého Saturnu spočívala v tom, že duševní teplo se víc a víc zhutňovalo v teplo fyzické. Stejně jako u dnešního člověka začíná nadšení vytvořením duševního tepla a teprve pozvolna se proměňuje ve fyzické teplo, je třeba podobně chápat i zhutňování substance nadšení Trůnů během věků do podoby fyzicky ohnivého tělesa. Tím se, obrazně řečeno, pra-pra-pra-Adam unavil; uložil se ke spánku a z tohoto kosmického spánku se probudil jako nový Adam. Rytmus spánku a bdění, smrti a znovuzrození má svůj praobraz již v příběhu stvoření, jak ho podává duchovní věda. Čas v našem smyslu ještě neexistoval, a je tudíž nereálné ptát se na dobu trvání tohoto kosmického spánku.

Jako se ale člověk ráno po zdravém spánku probouzí s novými silami a novými schopnostmi, objevuje se i nový Adam jako zářící ve světle; teplo se vyvinulo ve světlo. Je obecně platným vesmírným zákonem, že vývoj k vyšším stupňům má za následek odpadnutí

jistých částí do nižších stupňů. Jako sedlina světla tak vzniká hustší stupeň vzduchu. Tím jako by v dějinách světa poprvé vzniklo něco, co můžeme označit za podobné hmotě. Tento vývojový stav nazývá Rudolf Steiner starým Sluncem. V něm se již projevilo něco, co bychom mohli označit za cosi jako rytmus světla a temnoty. Tento vývoj vede jiná hierarchie bohů, nazývaná v křesťanské terminologii kyriotetes neboli duchové moudrosti. Tento druhý stav, v němž bychom lidský zárodek mohli označit jako „slunečního Adama“, opět přechází do kosmického spánku (který Rudolf Steiner, vycházející ze staroorientálních představ, nazývá pralaja) a do nového světového rána se opět probouzí s novými schopnostmi.

Světlo se dále vyvinulo do podoby čehosi na způsob vesmírné organizující síly. Když vzhledneme k hvězdné obloze, naplní nás pokorný úžas, necháme-li na sebe působit monumentální smyčky a křivky oběžnic na pozadí nebe posetého stálicemi. Pýthagorás, Platón a další řečtí zasvěcenci nazývali tuto hvězdnou harmonii harmonií sfér, kterou jasnoslyšně vnímali. Kepler hudbu sfér probádal v moderním smyslu a dokázal lidstvu, že naše pozemská hudba je odleskem nebeské hudby.

Každý dnes zná fenomén Chladniho zvukových obrazců; při tomto jevu je pozemský prach organizován hudbou. Představí-li si tuto vesmírnou organizující sílu přemístěnou až do nitra hmoty, získáme chemii, v níž se v poutání a uvolňování projevuje právě tato organizující vesmírná síla harmonie sfér. Chemie je zakletá hudba. Zákon jednoduchých a násobných proporcí (*Člověk a substance*, str. 14) nebo zákon oktáv, rozvedený později do podoby periodické soustavy prvků (*Člověk a substance*, str. 82), jsou korunními svědky této hudby. Chemik jen musí mít uši, aby ji slyšel. Chemie, hudba a astronomie jsou tak manifestací všeobsáhlé organizující síly; též duha je ve své sedmičlenné barevné stupnici výrazem vesmírné síly.

Rudolf Steiner mluví o tomto silovém stavu jako o organizujícím éteru, někdy jako o zvukovém éteru, občas také jako o éteru

chemickém nebo i barevném. V této souvislosti je pochopitelné, že uvedená rozmanitá označení poukazují na jednu a tutéž sílu.

Stejně jako při vzniku světelného éteru vzniká hutnější stupeň, představující již hmotu, nacházíme jako sedlinu vesmírných organizačních sil vodu. Rudolf Steiner nazývá tento vývojový stupeň Adama starý Měsíc. Tento vývoj opět vede jedno pokolení bohů, označované v křesťanské terminologii jako dynamis neboli duchové pohybu.

Toto stadium světového vývoje je zřetelně ztvárněno v severských mytologiích, například ve finském národním eposu *Kalevala* nebo v estonské pověsti o stvoření *Kalevipoeg*: vesmírný kovář Taara uková Zemi světlou a tmavou. Práce je to těžká; Taara se unaví a ulehne ke spánku. Toho si povšimnou jeho synové, Kalevipoeg (synové kovářovi), a pokusí se ve stvoření pokračovat. Postaví kantelu (harfu) a spustí vesmírný zpěv. Zatímco se to děje, stane se doposud černobílý svět pestrým. Rostliny rozkvetou všemi barvami, ptáci získají barevný péřový šat - svět je náhle barevný. Když starý kovář Taara procitne a vidí, co jeho synové způsobili, shledá, že je to dobré. - Zajímavé je i to, že v tomto mýtu je líčen další průběh stvoření způsobený syny předchozí hierarchie.

V naší době jsou nám barvy v Goethově nauce o barvách poprvé i experimentálně vyloženy jako činy a utrpení světla, vzešlé ze světla a temnoty. I Goethe poukazuje na tvořivé pokolení bohů, když v kapitole o smyslově-morálním účinku barvy mluví o „*zrozcích Elóhímů*“, kteří jako následující pokolení bohů stvoří zemské stadium.²

Měsíční Adam totiž opět upadne do kosmického spánku a probudí se zase s novými schopnostmi. Nové vesmírné těleso pokračuje ve vývoji svých sil vzhůru i dolů. Vesmírné organizující síly se dále vyvinuly ke světovému životu (nazývanému Rudolfem Steinerem též jako „smyslový“ nebo „formový éter“), tedy k síle, která život utváří do podoby forem. Vzkvétá kosmem daný světový život, tvořící formy a útvary. Na jedné straně následuje zhutnění z vody k pevnému. Tím je navozen dnešní zemský stav a tady začíná biblické stvoření. Předchozí stupně vývoje jsou v bibli pouze naznačeny ve svém opakování. O tom si více řekneme v další kapitole. Vývoj zemského Adama probíhá, jak již bylo řečeno, pod vedením exusiai, nazývaných též duchové formy; jsou to tytéž bytosti, jež se

² Viz J. W. Goethe: *Smyslově-morální účinek barev*, Fabula 2004 (2. vyd. 2011), str. 83. (Pozn. vyd.)

v bibli objevují jako Elóhím.

Ve velkolepých obrazech je v *Genesi* popisován zrod dnešního pozemského světa. Tady v bibli nalézáme příběh pádu do hříchu, vyhnání z ráje vyšších žvlů a sestup člověka do fyzického těla utvářeného z fyzické hmoty. Obrovské změny, které s tím byly spojeny, jsou vesměs důsledkem toho, že lidská duše do sebe pojala sílu, která umocnila její odpoutání od kosmického původu a spojila ji s látkami Země. Od té chvíle žil člověk ve smrtelném těle a v narůstajícím odcizení se bohům se vydal ke svému pozemskému cíli

- k vývoji svobody a lásky.

K zachování fyzického lidského rodu se dosud nepohlavní pozemský Adam rozděluje ve dva aspekty člověka a zaznívá slovo Boží: Ploďte a množte se a naplňte zemi. - Tím dochází ke zmnožení člověka v lidstvo.

Některé části stvoření v tomto vývoji, trvajícím mnoho a mnoho věků, nedosáhnou svého vývojového cíle a musí být z člověka

- z pra-Adama v jeho třech stádiích - vyloučeny. Vydělené části se však začleňují do obecného vývoje lidstva a stávají se z nich přírodní říše. Části stvoření pozůstalé na Saturnu se stávají tím, co dnes na Zemi označujeme jako nerosty. Bytosti pozůstalé ve slunečním stadiu se nám dnes ukazují jako rostliny a bytosti pozůstalé na stupni Měsíce jsou naši dnešní zvířecí říši. Celá příroda je s námi tedy nejen úzce příbuzná, ale je kouskem nás samých. V pozdějším výkladu bude zřejmé, nakolik tato skutečnost hraje roli v plně pochopené podstatě léčiv.

Z takto stvořeného světa se bohové (tvořící mocnosti) pozvolna stáhli. V míře, v jaké se člověk bude vyvíjet, mu budou připadat úkoly dalšího vedení stvoření. Lidstvo sice dnes ještě není schopno 28 přebírat tyto úkoly - kdyby se tvořící mocnosti nestaraly o to, aby stvořený svět nadále existoval, upadlo by lidstvo do chaosu. Potomci hierarchií pomáhají člověku, aby Země dál trvala, aby rostliny rostly a vyvíjely se a zvířata Zemi oduševňovala. Tyto bytosti jsou často popisovány v pohádkách a Rudolf Steiner je nazývá elementárními bytostmi neboli bytostmi žvlů. Lidové pohádky, jak je sbírali třeba bratři Grimmové a jak je potvrzují i jasnozřivě prožívané děje, nejsou jen zábavnou látkou pro děti, nýbrž pravdivým ztvárněním bytostí, které pastevci, rybáři a další lidé spjatí s přírodou dodnes dokážou - byť dekadentním způsobem - vnímat v obrazech. Rozlišují se tu gnómové (šotci, koboldi nebo skřítkové), vodní žínky (rusalky či undiny), elfové neboli sylfy a duchové ohně. Gnómové zpracovávají zemi; žijí v rudných žilách, zásobují kořeny rostlin a to, co zpracovali, předávají nahoru vodním žínkám neboli undinám, jež v rostlinných šťávách

zprostředkovávají komunikaci mezi nebem a zemí. Jinak žijí ve vodních tocích, vodopádech, řekách a potocích i v mořích. To, co vodní bytosti zpracovávají v říši zeleného listoví, podávají vzhůru další kategorii elementárních bytostí, elfům neboli sylfám. Ty žijí ve světle a vzduchu a to, co je jim podáváno, zpracovávají do podoby květů. Jsou prostředníky směrem ke světové duševnosti, žijící v motýlech a včelách, a to, co zpracovaly, podávají opět dále duchům ohně, kteří u rostlin způsobují tvorbu plodů a semen a pečují o světovou jáskost.³

Obrázek 1 na str. 30 je schematickým obrazným znázorněním toho, co bylo právě řečeno.

Jak vyplývá z obrázku, můžeme především poukázat na lineární vývoj živlů ohně, vzduchu, vody a země jako základů přírody, nadto však - v genetickém vývoji - na vyšší živly v oblasti nadpřírody: oheň, světlo, světový⁴ řád a světový smysl neboli světová formující síla.

³ Blíže k těmto dějům viz Rudolf Steiner: *Člověk a vesmírné Slovo*, Fabula 2015. (Pozn. vyd.)
⁴ *Světový* (v něm. orig. *Welten-*) ve smyslu *vesmírný*. (Pozn. překl.)

Nakonec se ale musíme zmínit ještě o třetí genetické vývojové řadě, která vzniká tím, že proti stvoření se stavějí mocnosti překážek.

Rudolf Steiner ve své *Tajné vědě* líčí vedle postupujících, jaksi oprávněných vůdčích bytostí takové bytosti, které jednotlivých vývojových cílů nedosáhnou a zaostanou. Tím se stávají protivníky postupujícího vývoje. Již ve slunečním období vývoje Země takovéto odpadlé bytosti egoisticky usilovaly o stvoření vlastního vesmíru. Jejich síly jim na to ale nestačily, a tak uloupily část kosmického světla a sobecky ho zadržely; tyto pochody vedly nakonec na Zemi k existenci elektřiny.

V křesťanské terminologii se tyto bytosti nazývají luciferskými. Jsou to ony, kdo na počátku Země způsobil pád do hříchu (luciferské pokoušení). Tento pád do hříchu je obrazně vylíčen v bibli. Moudrost existovala ve všech dobách, ovšem forma zjevení byla ve všech dobách přizpůsobena vědomí člověka. Příběh vyhnání z ráje je tak obrazně podanou zprávou o událostech. Lucifer vyvolal v lidských duších pudy a vášně, které je zavedly do ztuhnutí hmoty.

Druhá kategorie mocností překážek nastupuje během měsíčního období vývoje, v době, kdy se objevují světové organizující síly. I ty jsou se zčásti egoistickým záměrem uloupeny; později se na Zemi manifestují jako magnetismus. Tyto bytosti byly v orientálních školách moudrosti označovány jako ahrimanské. Je to Ahriman, kdo se ujímá duší uvržených Luciferem do hmoty a snaží se zatemnit jejich vědomí ducha. Zatímco Lucifer rozněcuje v nitru člověka pudy a vášně, Ahriman přistupuje k člověku zvenčí - z májů smyslových jevů - a svádí ho k víře, že reálná je jen hmota. Všechny abstrakce, které vedou k mechanistickému myšlení a zvolna způsobují ustrnutí duše, jsou dílem Ahrimanovým; on je pánem chladného, nelidského intelektu.

Goethův génius umělecky ztvárnil tuto vesmírnou skutečnost v postavě Mefistofela, i když je v ní obsažena směsice obou těchto

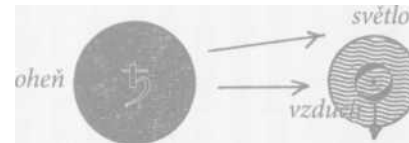
o

*duchové vůle
(trūnové)*

*duchové moudrosti
(kyriotetes)*

*duchové pohybu
(dynameis)*

*duchové formy
(exusiai)*

elektřina

Adam Kadmon

*světový řád
znění
chemismus
barva*

*světový život
myslový éter
utvářející éter*

nadpříroda

-zemel

příroda

magnetismus

atomová energie

podpříroda

*fyzické tělo
nerostná říše
duchové ohně*

*životní tělo
rostlinná říše
elfové (sylfy)*

*duševní tělo
zvířecí říše
vodní žínky
(undiny)*

*Já
člověk
gnómové*

OBRÁZEK 1:
Vývoj světa.

bytostí. Můžeme snad říci, že ve *Faustovi I* je vylíčen luciferský a ve *Faustovi II* spíše ahrimanský aspekt.

A nakonec je na Zemi, kde světový vývoj pokročil ke světovému smyslu a k utváření individuálních živých tvorů, i tato síla duchy překážek zčásti zvrácena ve svůj opak, v antismysl, v nesmysl světa, v destrukci všech forem života. Je tedy to, co se dnes objevuje jako atomová energie, již předzvěstí této třetí síly?

V genetickém vývoji Země tak vzniká nejen příroda a nadpříroda, ale stejně tak i podpříroda (viz obr. 1).

Uvedený výklad může být samozřejmě jen dětským žvatláním vzhledem k onomu velkolepému dění, jež Rudolf Steiner vylíčil v mnoha přednáškách a spisech.